

Het voornaamste verschil tussen het iets oudere marge-toneel in Nederland en het recente werk uit Vlaams België zit hem in de benadering van het theater. In Vlaanderen wordt met een andere instelling gespeeld; de acteurs zitten, bij wijze van spreken, zichzelf niet in de weg. Het marge-toneel hier lijdt vaak aan zijn marginale functie. Het relateert zichzelf al bij voorbaat en die ironische houding wordt onder zijn eigen publiekjes als de hunne herkend en kritiekloos gewaardeerd. Vlaamse spelers kennen die houding van zie-mij-eens niet. Vlaams toneel gelooft in zichzelf. Theater móét daar nog.

Jac Heijer, *Een brutale kijk op Vlaanderen*, in *NRC-Handelsblad*, Cultureel supplement, 28 augustus 1987.

Avignon Festival 1987

Als theaterliefhebber ga je – net als in het gewone leven – vaak op zoek naar het herbeleven van je meest intense ervaringen. Avignon zal, wat mij betreft, altijd wel verbonden blijven met die unieke, onvergetelijke premiërenacht van de Mahabharata van Peter Brook ergens in een steengroeve langs de boorden van de Rhône, nu twee jaar geleden. Dit jaar stond er in Avignon opnieuw een “nuit” op het programma, meer bepaald de voor het eerst integraal opgevoerde versie van Paul Claudels *Le Soulier de Satin*, goed voor een hele nacht theater – van 9 uur 's avonds tot bijna 9 uur de volgende morgen.

Le Soulier de Satin is in de eerste plaats een nacht van de poëzie geworden, want de kracht van deze tekst – en de encensering van Antoine Vitez beklemtont dit nog – ligt vooral in de poëtische rijkdom van de taal van Claudel. Het is de fantasie van een wereldreiziger die tot expressie komt via het woord. *Le Soulier de Satin* herneemt zowat alle belangrijke thema's uit het oeuvre van Claudel en integreert bovendien heel wat autobiografische elementen. In die zin kan men gerust spreken van een testamentair stuk waarin de wereld van de auteur geëvoceerd wordt. Als Frans diplomaat was Claudel letterlijk een wereldreiziger: hij vervulde opdrachten in Europa, Noord- en Zuid-Amerika, Azië en Afrika, wat in *Le Soulier de Satin* gereflecteerd wordt in een caleidoscopisch wereldbeeld, een soort universeel kader waarbinnen het verhaal zich afspeelt.

Qua structuur sluit het stuk aan bij het Spaanse theater uit de Gouden Eeuw, bij auteurs als Lope de Vega of Calderon. Het is opgesplitst in vier dagen, maar wordt

Le Soulier de Satin – Avignon – Foto Georges Méran

door het Théâtre National de Chaillot ofwel in twee delen, ofwel in een integrale versie opgevoerd. De hele tijd zit je als toeschouwer vooral te luisteren naar de poëzie van Claudel, want in decor en kostuums is er geopteerd voor een vrij sobere aankleding, zodat er ruimte wordt gelaten voor persoonlijke invulling van de gesuggereerde fantasiewereld.

Bovendien werkt de “an sich” kale Cour d'Honneur du Palais des Papes – in Avignon locatie voor deze voorstelling – die soberheid nog in de hand. Thematisch roept het pausenaais vanzelfsprekend wel enkele interessante zinspelingen op bij een stuk als dit, waarin Claudel het centrale thema uit zijn oeuvre als het ware synthetiseert, nl. het christendom met zijn schuldbesef, boetedoening, loutering. Spelen in de Cour d'Honneur heeft anders wel zijn beperkingen, door de zwakke akoestiek van die immense

binnenplaats – zeker als de beruchte mistral waait. In Avignon alludeert men trouwens voortdurend op de hele opvoeringstraditie sinds Jean Vilar, de legendarische eerste directeur van het festival. “Jouer à Cour” heet dat dan, een uitdaging die elke belangrijke Franse regisseur ooit eens moet aangaan (volgend jaar is het bijvoorbeeld de beurt aan Patrice Chéreau). De beperkingen van de akoestiek impliceren immers dat de acteurs, om minimaal verstaanbaar te blijven, quasi “en face” moeten spelen, met hun articulerende lippen zichtbaar voor het publiek. Bij een opvoering als die van *Le Soulier de Satin*, waar de zeggings zo elementair is, levert dat af en toe wel problemen op, in die zin dat bepaalde scènes daardoor wat statisch overkomen. Een euvel dat in de schouwburgversie (die van 10 tot 31 januari 1988 naar het Théâtre National in Brussel komt) wellicht zal

verdwijnen. Spelen in open lucht bracht ook nog andere negatieve consequenties mee: als de zon 's ochtends vroeg opkomt, en de lichtintensiteit van de Provencehemel al gauw die van de theaterspots wegdrukt, verliest het gebeuren op de scène aan intimiteit. Zonder theaterbelichting wordt alles tamelijk uitgevlakt.

Ondanks deze kritische kanttekeningen die eerder met de opvoeringsomstandigheden in Avignon dan wel met de produktie van Antoine Vitez te maken hebben, blijft *Le Soulier de Satin* een schitterende theatergebeurtenis. Het is in ieder geval de verdienste van festivaldirecteur Alain Crombecque dit “projet fou” gerealiseerd te hebben. Typisch Crombecque trouwens en typisch voor het Festival d'Avignon zoals het de afgelopen drie jaar onder zijn directie geëvoelued is. Dat wil zeggen dat bij prioriteit het Franse theater in al